עלת נקפת בכד. כלי שדולין בו יין מן הכד והא דאמר בפרק כל כתבי (שבת דף קיט.) גבי רב יוסף מוקר שבי ובפרק יש נוחלין (ב"ב דף קלג:) גבי יוסף בן יועזר זבני בתליסר עליתא דדינרי מפרש ר"ת דעליתא הוא כלי כמו עלת דהכא ולא כמו שפי' בקונטר' שם עליות וגוזמא קאמר:

גבר פום דין חי. פי' רבינו חננאל אושפיזכנא תרגום איש גבר ופי פוס זה דין נא חי אל תאכלו ממנו נא מתרגמינן כד חי (שמות יב): **משיירין פיאה בקערה ואין משיירין פיאה באילפס.** [ח] בפרק בן עזאי קתני משיירין פיאה במעשה קדירה ואין משיירין פיאה במעשה אילפס פירוש במעשה קדירה נראה כרעבתן אם אינו משייר אצל במעשה אילפס אינו נראה כרעבתן אם אינו משייר:

תנו

ירשיע [ח] ואמר ר' יוחנן מניין שמחל לו הקב"ה על אותו עון שנאמר [1] מחר אתה ובניך עמי עמי במחיצתי א"ר אבא אי איכא דמשאיל להו לבני יהודה דדייקי לשני מאברין תנן או מעברין תנן אכוזו תנן או עכוזו תנן ידעי שאילינהו ואמרי ליה איכא דתני מאברין ואיכא דתני מעברין איכא דתני אכוזו ואיכא דתני עכוזו בני יהודה דייקי לישנא מאי היא דההוא בר יהודה דאמר להו טלית יש לי למכור אמרו ליה מאי גוון טליתך אמר להו כתרדין עלי אדמה בני גליל דלא דייקי לישנא מאי היא (דתניא) דההוא בר גלילא [ט] [דהוה קאזיל] ואמר להו אמר למאן אמר למאן אמרו ליה גלילאה שוטה חמר למירכב או חמר למישתי עמר למילבש או אימר לאיתכסאה ההיא איתתא דבעיא למימר לחברתה תאי דאוכליך חלבא אמרה לה שלוכתי תוכליך לביא ההיא אתתא דאתיא לקמיה דדיינא אמרה ליה מרי כירי תפלא הוית לי וגנבוך מין וכדו הוות [ח] דכד שדרו לך עילויה לא מטי כרעיך אארעא אמהתא דבי רבי כי הוה משתעיא בלשון חכמה אמרה הכי עלת נקפת בכד ידאון נישריא לקיניהון וכד הוה בעי דליתבון הוה אמרה להו יעדי בתר חברתה מינה ותתקפי עלת בכד כאילפא דאזלא בימא רבי יוסי בר אסיין כי הוה משתעי בלשון חכמה אמר עשו לי שור במשפט בטור מסכן וכד הוה שאיל באושפיזא אמר הכי גבר פום דין חי מה זו טובה יש רבי אבהו כי הוה משתעי בלשון חכמה הוה אמר הכי אתריגו [א] לפחמין ארקיעו לזהבין ועשו לי שני מגידי בעלטה איכא דאמרי ויעשו לי בהן שני מגידי בעלטה אמרו ליה רבנן לרבי אבהו הצפיננו היכן רבי אלעאי צפון אמר להן עלץ בנערה אהרונית אחרונית עירנית והנעירתו אמרי לה אשה ואמרי לה מסכתא אמרי ליה לרבי אלעאי הצפיננו הכין רבי אבהו [צפון] אמר להן נתייעץ במכתיר והנגיב למפיבשת [ג] אמר רבי יהושע בן חנניה מימי לא נצחני אדם חוץ מאשה [ב] תינוק ותינוקת אשה מאי היא פעם אחת נתארחתי אצל אכסניא אחת עשתה לי פולין ביום ראשון אכלתים ולא שיירתי מהן כלום שנייה ולא שיירתי מהן כלום ביום שלישי הקדיחתן במלח כיון שטעמתי משכתי ידי מהן אמרה לי רבי מפני מה אינך סועד אמרתי לה כבר סעדתי מבעוד יום אמרה לי היה לך למשוך ידיך מן הפת אמרה לי רבי שמא [ב] לא הנחת פאה בראשונים ולא כך אמרו חכמים א אין משיירין פאה באילפס אבל משיירין פאה בקערה תינוקת מאי היא פעם אחת הייתי מהלך בדרך והיתה דרך עוברת בשדה והייתי מהלך בה אמרה לי תינוקת אחת רבי לא שדה היא זו אמרתי לה לא דרך כבושה היא אמרה לי ליסטים כמותך כבשוה תינוק מאי היא פעם אחת הייתי מהלך בדרך וראיתי תינוק יושב על פרשת דרכים ואמרתי לו באיזה דרך נלך לעיר אמר לי זו קצרה וארוכה וזו ארוכה וקצרה והלכתי בקצרה וארוכה כיון שהגעתי לעיר מצאתי שמקיפין אותה גנות ופרדיסין חזרתי לאחורי אמרתי לו בני הלא אמרת לי קצרה אמר לי ולא אמרתי לך ארוכה נשקתיו על ראשו ואמרתי לו אשריכם ישראל שכולכם חכמים גדולים אתם מגדולכם ועד קטנכם: רבי יוסי הגלילי הוה קא אזיל באורחא אשכחה לברוריה אמר לה באיזו דרך נלך ללוד אמרה ליה גלילי שוטה לא כך אמרו חכמים [ד] אל תרבה שיחה עם האשה היה לך לומר באיזה ללוד ברוריה אשכחתיה לההוא תלמידא דהוה קא גרים בלחישה

בטשה

ירשיע. לא היה זוכה להורות כהלכה: **על אותו עון.** עון דנוד עיר הכהנים: **אתה ובניך עמי.** שמואל קאמר לשאול כשהעלהו ע"י בעלת אוב: **אכווז תנן או עכווז.** בבכורות (דף מ.) גבי מומין תנן שאין לו אלא בילה אחת הרי זה מוס רבי עקיבא אומר מושיבין אותו על עכוזו וממעך אם יש בילה אחרת סופה לצאת. אכוזו עגבותיו וכן עכוזו: **ידעי.** היו יודעין: **כתרדין על אדמה.** ירקרקת היתה כצבע ירק האדרת: **אמר למאן.** מדבר בשפה רפה ולא פירש האות ואינו ניכר אם עמר אם חמר אם אימר: **עמר למילבש.** לעשות בגדים: **אימר לאיתכסאה.** שם לשמוט: **תא דאוכליך חלבא.** היתה רוצה לומר בואי ואוכליך חלב ואינה מפרשת לתתוך תיבות זו מזו ולהשמיע כל תיבה ותיבה ומצטרפות שתי תיבות כאחת [ומגמגמת התיבות ואומרת תאכליך לביא]. ואומרת נמי שלוכתי בכ"ף והיתה רוצה לומר שלובתי בב' כמו משולבות כלומר חברתי: **תוכליך לביא.** קללה משמע שתאכלך לביא: **מרי כירי.** ורוצה לומר קירי והוא אדון ואמרה כירי והוא עבד: **תפלא הוית לי.** רוצה לומר טבלא הות לי ואמרה תפלא והיא קורה: **וגנבוך מין.** [ג] רוצה לומר גנבוה ממני ואמרה גנבוך מין דמשמע שגנבו את הדיין: **וכדו הוה דכי שדרו לך עילויה לא מטיין כרעיך אארעא.** גדולה היתה כ"כ שאם מותחין אותך עליה לא היו רגליך נוגעות בארץ והרי שטויות הרבה וכדו משמע עכשיו ובעיא לומר וכדן הות ועוד שהיתה מזכרת תלייה בדיין ואומרת אם תולין אותך עליה כו': **עלת.** שם כלי שדולין בו יין מן החבית וממלאין הכוסות: **נקפת בכד.** מנקפת בחבית כלומר כבר כלה היין נוגע בתחתית החבית: **ידאון נישריא לקייהון.** יאכו תלמידים לבתיהם כלומר יפסקו סעודתן [שאין עוד יין]: **(או) יעדי בתר חברתה מינה.** נסיר מגופת חבית האחרת ונמזוג עוד: **ותתקפי עלת בכד.** תהא לפה עלת בכד בריוח: **כאילפא בימא.** כאניה הלפה ביס. תתקפי כמו אקפו ידייכו בחגיגה (דף טז:) וכמו קפא תהומא דסוכה (דף נג.) לף התהוס ועלה: **בגשון חכמה.** שלא יביטו האחרים: **שור משפט.** תרדין תור דין. שור תור משפטו דין: **בטור מסכן.** הר דל תרדל: **משייל באושפיזא.** שואל עוברי דרכים בעניין אושפזיכני: **גבר פוס דין חי.** אוש פי זו חי. אוש כמו איש פוס כמו פי דין כמו זה: **מה זו עוכה יש.** כלומר כמה טוב לו: **אתריגו לפחמין ארקיעו לזהבין.** הבעירו את הפחמין להיות אדומין כאתרוג שישטחו גחלים הלוחשות על פי הכירה להתחמם כנגדן: **ארקיעו.** שטחו כמו רקיע: **לזהבין.** גחלים לוחשות אדומות כזהב: **מגידי בעלטה.** תרגגולין המודיעין עונות הלילה: **בהן.** על הפחמין: **הצפיננו.** הראנו. לשון צופיה הליכות ביתה (משלי לא): **לצפון.** הוה מתחבא דלא היו יודעים התלמידים להיכן היה והיו שואלים ממנו: **עלץ בנערה אהרונית אחרונית עירנית והנעירתו.** שמח הלילה בנערה אהרונית ועכשיו הוא יצן: **אמרי לה אשה.** אהרונית בת כהן. אחרונית מתה אשתו ראשונה וזו אחרונה: **עירנית.** בעלת חן [ד] וחריפה כאדם ער. והנעירתו לא היה יכול לישן: **מסכתא.** אהרונית מסדר קדשים עבודת אהרן. אחרונית סייס אחרת והתחיל בזו. עירנית עמוקה וחמורה ומעורבת לומדיה: **נתייעץ במכתיר.** נטל רשות מנשיא. מכתיר ע"ש שנותן רשות לסמוך ולקרותו רבי ומאז והלאה הוא כשר להיות מוכתר ליקרא רבי מומחה לרבים ואם טעה לא ישלם [ו]: **והנגיב.** והדריס הלך לו לדרוס: **למפיבושת.** לפני זקני דרוס שהן חכמים מאד. ע"ש שהיה מפיבשת אדם גדול [ו] קרי להו הכי: **לא נצחני אדם.** בדבריס: **הקדיחתו.** שרפתו כמו כי אש קדחה (דברים לב). כלומר נתנה בו מלח יותר מדאי: **אין משיירין פאה באילפס.** כשהשמש מערה מן האילפס לתוך הקערה אין דרך להניח באילפס כלום לצורכו אבל כל אחד מניח פאה בקערה ומחזירה לשמש והוא מאכל שמש: **פרשת דרכים.** דרך פורש לכאן ולכאן: **אורחה.** שמאריך הדרך: **וקצרה.** שמולא מבוי העיר פנוי ליכנס:

בטשה

עין משפט נר מצוה

ב א טוש"ע א"ח סי' קע סעיף ג:

רב ניסים גאון

אכווז תנן או עכווז תנן. מחוי כלפי מה ששנינו בבכורות בפרק אלו מומין ר' עקיבה אומר מושיבין אותו על עכווז.

רבינו חננאל

פי' עכווז, בית היריכים בית העגבות. מקום (החלוחלת) [החלחולת]. והוא משנה בבכורות פרק [ו]. גוואן טליתן של מין צבע. טלית זו כתרדין עלי אדמה. פי' דמות כרתן. אמר למן אמר למן כו'. אמר לו שוטה פרש דבריך לומר [חמר] למרכב או חמר יין, או עמר למלבש. כלומר היתה לשונם ערלה. **ההיא** דהוה בעיא למימר לחברתה שכינתיתא אי ספי ליך חלבא, וא' לה שלוכתיתא אי ספי לך לבא. ואיתתא אחריתי אמרה לדיין מרי כירא תפלה הות לי וגנבוך מני. וכדו הואי כד הוו שדרו לך עליה ולא מטו כרעיך אארעא. פי' אדוני קורה היתה לי וגנבוה ממני והיתה קומתה כמו קומתך, ואילו היו מרבצים אותך עליה לא היו מגיעין רגליך לארץ. **פי' עלת נקפת בכד.** כלומר [כלי] שמוציאין בו היין, נגע בתחתית החבית. לא נשאר יין בחבית. **יבעון נשריא לקייהון איתערי בתר חברתא מינה.** פי' ילכו התלמידים לאהליהם, או תוסר מגופת החבית אחרת וישארו במשתה היין, פעמים היה משיב להם יבעון נשריא לקייהון כלומר ילכו לבתיהן. ופעמים היה אומר להם תוסר מגופת חבית אחרת ותשוט הובא בחבית כספינה בלב ים. **שור** משפט תרגום שור תור. ותרגום משפט דין. נמצא שור משפט תרגומו תור דין. חרדל תרגומו (סוד) [טור] מסכן. נמצא הלשון תרדין בחרדל. **גבר פום** דין חי. פירושו אושפיזכנא [תרגום] איש גבר (תרגום) פי פום. תרגום זה דין. תרגום אל תאכלו ממנו נא חי. מה טיבו יש כפשוטו. **התריגו** (**לפני חמין**) [**לפחמין**] **ארקיעו לזהבין.** פי' הטריגו. הכן פחמין. שיברו אותן מלשון טטרוגי מטטרגי להו. הרקיעו לזהבין, פי' בערו אותן להיות לוחשות כמראה הזהב. ועשו לי בהן שתי עופות והם שבו נקראו כך שהן מגידים בעלטה העיתות איזה עת מן הלילה היא. **הצפינני היכן** ר' אילעאי[ר] צפון. פי' הראיני מלשון צופה. היכן ר' אילעא טמון. עלץ בנערה אהרונית עירונית אחרונית. יש שאומר שמח שנשא אשה כהנת מזרע אהרן, והיא אהרונית מבנות הכפרים, כדגרסינן בתלמוד [בפרק] המביא ביום טוב מאי הרניות

מסורת הש"ס

ח) ברכות יב:, ג) רש"ל, ג) מס' ד"ח פ"ו), ד) תענית פ"א מ"ה [נדרים כ.], ה) בס': כת, ו) [סנהדרין ה.], ז) [ברכות ל.], ח) [ג] במס' ד"ח פ' הנכנס פ"ו. משיירין פיאה במעשה אילפס ואין משיירין במעשה קדירה פירוש במעשה אילפס נראה כרעבתן אם אינו משייר אצל במעשה קדירה אינו נראה כרעבתן אם אינו משייר גירס' רש"ל:

תורה אור השלם

1. וַיִּתֵּן יְיָ גַּם אֶת יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ בְּיַד פְּלִשְׁתִּים וּמָחָר אַתָּה וּבָנֶיךָ עִמִּי גַּם אֶת מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל יִתֵּן יְיָ בְּיַד פְּלִשְׁתִּים:

שמואל א כח יט

הגהות הב"ח

(א) גמ' וכדו הות דכי שדרו: (ב) שם חון מאשה ותינוקת ותינוק אשה מאי: (ג) רש"י ד"ה וגנבוך מין כמו מנאני ר"ל גנבוה ממני:

הגהות הגר"א

[א] גמרא לפחמין. רשוס קו עליו וי"ב לבהמין. (וכ"ה בירושלי ספ"ב דמעשרות ע"ש): [ב] שמא לא הגמת פיאה בראשונים. ר"ל שמא הגמת פיאה על ראשונים: [ג] הגהה זו מוקפת בעגולים:

רבינו חננאל (המשך)

אמר רב יהודי' עירניות. אמר אביי צעי חקלייתא. אחרונית והיא אשתו אחרונה שכבר נשא ראשונה וזו אחרונה. ויש אומרים שמח (שנשא) [ששנא] מסכתא מתורת כהנים כגון שחיטת קדשים וכיוצא בה. עירוניות כלומר משנה חיצונה. אחרונית שגורה באחרית ימיו. **נתייעץ במכתיר.** נשא עיצה מראש ישיבה. **והנגיב** והלך לארץ הנגב אצל חכמי דרום. משיירין פיאה באילפס ואין משיירין פאה בקערה. פשוטה היא. **ברוריה בטשא בההוא תלמיד דהוה גריס בלחישה,**